

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวในย่านบางรัก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐานและเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อช่วยในการวิเคราะห์หาแนวทางและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวในย่านบางรัก โดยได้แยกประเด็นการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

- 2.1 ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
  - 2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
  - 2.1.2 ประเภทการท่องเที่ยว
  - 2.1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
  - 2.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว
- 2.2 วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
- 2.3 ผลกระทบทางสังคม-วัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว
  - 2.3.1 ผลกระทบทางสังคม-วัฒนธรรมด้านลบ
- 2.4 ผลกระทบทางกายภาพที่เกิดจากการท่องเที่ยว
- 2.5 การอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว
  - 2.5.1 ความหมายของการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว
  - 2.5.2 วิธีการหรือแนวคิดในการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว
- 2.6 หน่วยงานที่มีบทบาทต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.1 ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

คำว่า “การท่องเที่ยว” ได้มีผู้เชี่ยวชาญให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

มล.ตุ้ม ชุมสาย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวในหนังสือปฐมบทการท่องเที่ยวว่า “เป็นความเบ็ดเสร็จ และปรากฏการณ์ทั้งหลาย ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพักอาศัยอยู่อย่างชั่วคราวของคนต่างถิ่นที่พักอยู่ ทั้งนี้มีเงื่อนไข มิใช่ตั้งหลักฐานเพื่อประกอบอาชีพเป็นการชั่วคราวหรือถาวรทำให้เกิดรายได้” และยังสามารถให้ความหมายของการท่องเที่ยว(tourism)ในแง่ของการเดินทาง(travel)ได้ว่า “การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยว”¹

ในพจนานุกรม Webster's third International Dictionary (1968) ได้ให้ความหมายคำว่า tourism ไว้ว่า หมายถึงการเดินทาง การเดินทางเพื่อหาความสำราญ และการบริหารธุรกิจการท่องเที่ยว²

¹ มล.ตุ้ม ชุมสาย และฉวีพิน พรหมโยธี. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2527 หน้า 4

² Webster's third International Dictionary. 1968 p. 1344

Mcintosh and Goeldner (อ้างในบุษบา สักดิ์เจริญ, 2542) การท่องเที่ยวหมายถึง “ผลรวมของการปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากจากการกระทำต่อกันและกันของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจ รัฐบาล ผู้เป็นเจ้าของบ้านและชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน ในกระบวนการดึงดูดใจและต้อนรับจับคู่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ”³

กราดเช พัทธวิเชียร ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคมและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันกันไปโดยตลอด ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นเป็นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย เสื่อมโทรมต่อทรัพยากร⁴

จากการให้ความหมาย “การท่องเที่ยว” ของผู้เชี่ยวชาญต่างๆ สามารถเห็นถึงวิวัฒนาการของความหมายการท่องเที่ยวได้ว่ามีขอบเขตที่กว้างขึ้นและครอบคลุมสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแง่ต่างๆมากขึ้น ไม่จะเป็นในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม หรือนโยบายการจัดการ รวมไปถึงการเชื่อมความหมายของการท่องเที่ยวกับแนวคิดต่างๆ เช่นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้นในปัจจุบันเมื่อพูดถึงการท่องเที่ยวจึงจะต้องพิจารณาถึงแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วย และกำหนดประเภทหรือรูปแบบให้ชัดเจนว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใด เพราะการท่องเที่ยว มิได้หมายถึงการเดินทางเพื่อหาความสำราญ หรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่เพียงเท่านั้น

2.1.2 ประเภทของการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่าการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวมีการแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

- แบ่งตามลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว
- แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

แบ่งตามลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว แบ่งได้ 3 ประเภท

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพทางกายภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามหรือความน่าสนใจต่อการเดินทางไปชม ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ลำธาร ชายทะเล ภูมิทัศน์ และสภาพภูมิศาสตร์อื่นๆ นอกจากนั้นยังรวมถึงบริเวณที่มนุษย์ได้เข้าไปปรับปรุง ตกแต่งเพิ่มเติมจากธรรมชาติด้วย เช่น อ่างเก็บน้ำ เขื่อน เป็นต้น
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา หมายถึง สิ่งต่างๆที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตามวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่อดีตและยังคงปรากฏอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจนถึงปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดใจต่อการท่องเที่ยว เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ปราสาทหิน อนุสรณ์สถาน และอาคารหรือกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น

³ บุษบา สักดิ์เจริญ.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลหาดทรายรี กรณีศึกษา จากมุมมองของประชาชนในจังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2542) หน้า 8

⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สหสวรรษใหม่เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. ม.ป.ท. 2543 หน้า 5

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในกลุ่มสังคมและการประพุดิปฏิบัติที่เชื่อถือและสืบทอดมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆที่มีผลต่อการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดน้ำ ชีวิตริมน้ำ เรือนแพ หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นต้น⁵

แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว แบ่งได้ 7 ประเภท

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง นักท่องเที่ยวเพื่อจะใช้เวลาหยุดงานหรือยามว่างเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เพื่อพบเห็นสิ่งใหม่ๆ เพื่อชมทิวทัศน์ที่งดงาม เพื่อพบเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีต่างถิ่น เพื่อสนุกสนานกับความอึกทึกครึกโครม กับความใหญ่โตของเมือง ศูนย์กลางการท่องเที่ยวและอื่นๆ ซึ่งมีผลเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง

2. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน นักท่องเที่ยวจำพวกนี้จะใช้วันหยุดเพื่อการพักผ่อนโดยไม่ทำอะไรเลย เพื่อจืดความเมื่อยล้าทั้งหลายทั้งปวง ทั้งทางกายและจิตใจให้หมดสิ้นไป เพื่อพักผ่อนสมองและพร้อมที่จะกลับมาทำงานใหม่ หรือบางคนอาจจะไปพักผ่อนเนื่องจากอาการป่วยไข้ นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะพัก ณ ที่ใดที่หนึ่งนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมักจะเป็นสถานที่ที่ให้ความมั่นใจได้ว่าสงบจริงๆ

3. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติต่างๆ และเดินทางไปพื้นที่นั้นๆ เพื่อศึกษาวิถีชีวิต การแต่งกาย รูปแบบความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อเข้าชมโบราณสถาน ศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน หรือเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากประเทศหรือท้องถิ่นของตนเอง

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา วรรณ วลัยวัฒน์ ได้แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

- การท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจหรือชื่นชอบ เช่น โอลิมปิก ฟุตบอลโลก เอเชียนเกมส์ ถึงแม้การแข่งขันกีฬาจะเปลี่ยนเจ้าภาพและประเทศที่จัดทุกครั้งแต่ผู้ชมก็จะติดตามไปชมอยู่เสมอ

- เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้สถานที่และฤดูกาลจะเป็นตัวกำหนดและดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยว เช่น ในฤดูหนาวประเทศที่มีหิมะตกมากก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเพื่อไปเล่นสกี ดันฤดูร้อนก็เป็นเทศกาลเล่นเรือใบ ในฤดูร้อนก็เป็นฤดูปีนเขา

ซึ่งนอกจากสถานที่และฤดูกาลจะมีผลต่อการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาแล้ว เศรษฐศาสตร์ก็มีผลต่อการท่องเที่ยวประเภทนี้เช่นกัน เช่น ชาวญี่ปุ่นมักนิยมเดินทางมาเล่นกอล์ฟที่ประเทศไทยเนื่องจากค่าเข้าชมออกกรอบ มีราคาถูกกว่าในประเทศญี่ปุ่นหลายเท่าและยังสามารถจับจ่ายสินค้าราคาถูกได้ในเวลาเดียวกัน

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ โดยมากนักท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจมักจะจัดสรรเวลาว่างจากการปฏิบัติเพื่อธุรกิจไว้สำหรับการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งอาจจะเป็นเวลาว่างจากการปฏิบัติธุรกิจประจำวันหรือถือโอกาสอยู่ท่องเที่ยวต่อเมื่อเสร็จสิ้นภาระกิจแล้ว แม้นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะขาดคุณสมบัติที่การท่องเที่ยวต้องเป็นการกระทำโดยเสรี จึงไม่น่านับเป็นการท่องเที่ยวก็จริง แต่นักท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจก็ได้นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศเข้าบ้านมากพอๆกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อทำธุรกิจเป็นอันดับ 3 รอง

⁵ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. ม.ป.ป. หน้า 6

⁶ วรรณ วลัยวัฒน์. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539 หน้า 18

จากการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและพักผ่อน⁷ (ที่มา : ททท. ข้อมูลสถิติ จำนวนผู้มาเยือน จำแนกตามวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ปี 2541 กรุงเทพมหานคร) จึงน่าจะถือเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบหนึ่งได้เช่นกัน

6. การท่องเที่ยวเพื่อประชุม-สัมมนา ใน ค.ศ.1976 ตามสถิติ IUOTO ปรากฏว่ามีการประชุมประเภทต่างๆระดับโลกถึง 3,500 แห่ง และการประชุมดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในการจัดการประชุมทั้งหลายเหล่านี้ เกือบจะไม่มีการประชุมที่ผู้จัดจะต้องมีรายการนำเที่ยวอย่างน้อย 1 ครั้ง ทำให้ผู้ที่เข้าประชุม สัมมนา กลายเป็นนักท่องเที่ยวโดยอัตโนมัติ เมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอยู่แล้วก็มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่ประชุม สัมมนา เช่น พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ และโรงแรมในเมืองนั้นก็จะมีการแข่งขันปรับปรุงและสร้างห้องประชุม สัมมนา ให้มีความสะดวกสบาย และมีขนาดที่เหมาะสมกับความต้องการไว้ต้อนรับการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้

7. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา บุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อทำการวิจัย ศึกษาต่อ หรือเพื่อทำงาน และอยู่ในประเทศนั้นๆเป็นเวลานานนับเดือนหรือปี การท่องเที่ยวประเภทนี้รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาภายในประเทศด้วย จัดว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างหนึ่ง

นอกจากรูปแบบการท่องเที่ยว 7 ประเภทนี้ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาด้วยคือ การท่องเที่ยวในรูปแบบของศาสนา ได้แก่การจาริกแสวงบุญ การนมัสการศาสนสถานที่สำคัญ รวมถึงการร่วมการทำพิธีกรรมทางศาสนา และมล.ตู้ย ชุมสาย ได้กำหนดให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวอีกหนึ่งรูปแบบคือ การท่องเที่ยวเพื่อเพศรส (sex tour) แต่ถึงแม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งนิยมการท่องเที่ยวประเภทนี้ แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้น่าความเสื่อมเสียมาให้หญิงไทย และเสียภาพพจน์ของประเทศ อีกทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงไม่ควรถือเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้เชี่ยวชาญต่างๆได้กำหนดไว้ สามารถตั้งข้อสังเกตและสรุปได้ว่าในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งนั้น นักท่องเที่ยวอาจจะมีวัตถุประสงค์และกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบในเวลาเดียวกัน โดยอาจจะแยกเป็นวัตถุประสงค์หลัก/รอง ไม่จำเป็นที่จะท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์เดียว เช่น การท่องเที่ยวในรูปแบบประชุมสัมมนา ก็จะมีการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและจับจ่ายสินค้าไปพร้อมๆกัน หรือท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานจับจ่ายสินค้าท้องถิ่น ศึกษาวัฒนธรรม และจาริกแสวงบุญในเวลาเดียวกันก็สามารถเป็นไปได้ เป็นต้น

2.1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศ และมีความสำคัญหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศ และสังคมวัฒนธรรม นอกจากการท่องเที่ยวจะให้เกิดประโยชน์ภายในประเทศแล้ว ยังช่วยเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของประเทศให้ชาวโลกได้รู้จักมากขึ้น และอาจจะกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวน่าจะเป็นสื่อกลางที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชาติและระหว่างประเทศในเวลาเดียวกัน เพื่อเป็นการง่ายต่อความเข้าใจจึงขอเสนอความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยแยกความสำคัญเป็น 3 ด้านดังนี้

⁷ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภาคกลาง, ม.ป.ท., 2541 หน้า 31

1. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

- การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้เงินตราต่างประเทศ ในลักษณะของการขายบริการและทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นรายได้ที่สำคัญของประเทศ ยิ่งประเทศใดมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มาก ประเทศเหล่านั้นแต่ละปีจะมีรายได้หรือเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

- รายได้จากการท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศนั้น มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระของเงินของประเทศต่างๆเป็นอย่างดี มีหลายประเทศที่ดุลการค้าเสียเปรียบกับประเทศอื่น รายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าวจึงมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศนั้นๆ เป็นจำนวนมาก

- ทำให้เกิดการเจริญเติบโตและขยายตัวของการลงทุน เช่น ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า การผลิตของที่ระลึก และธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงานและเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นที่เป็นลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ หรืองานการค้าทั่วไป เช่น สินค้าพื้นบ้าน สินค้ามีชื่อประจำท้องถิ่น อาหารการกิน เป็นต้น

2. ความสำคัญด้านการเมือง

- อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงสถานะทางการเมืองได้เป็นอย่างดี เช่น ถ้าสถานการณ์ภายในประเทศสงบเรียบร้อย ก็จะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้าด้วย เช่น ในประเทศไทย เป็นต้น ในทางกลับกันถ้าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศใดไม่ค่อยได้รับความนิยม นั้นอาจแสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงของสถานการณ์ทางการเมืองเช่น ในประเทศอิสราเอลมีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ เมืองเก่าเยรูซาเล็ม (JERUSALEM) ซึ่งเป็นเมืองที่มีอาคารเก่าซึ่งมีคุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ และศาสนา หลงเหลืออยู่มากมาย เช่น Dome of the Rock แหล่งกำเนิดของ 3 ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความมหัศจรรย์ ทะเลสาบเดดซี (DEAD SEA) หรือจะเป็นย่านเมืองใหม่ เทลเอวีฟ (TEL AVIV) ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญและมีความสวยงามอยู่ติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่เพราะสาเหตุความไม่มั่นคงทางการเมือง และปัญหาด้านการขาดความสัมพันธ์กับประเทศรอบด้านของอิสราเอลเอง การท่องเที่ยวของอิสราเอลจึงไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ความกังวลของนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย หรือการใช้เวลาในการสัมภาษณ์และตรวจสอบสัมภาระก่อนการเข้าประเทศที่กินเวลาถึง 2-3 ชั่วโมงต่อนักท่องเที่ยว 1 คน เป็นต้น

- อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างประเทศ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและประทับใจในคุณสมบัติและเอกลักษณ์ของประเทศที่มาเยือน ซึ่งจะนำไปสู่สัมพันธภาพทางการเมือง

- การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ เช่น การส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล ทำให้บริเวณนั้นๆเกิดความเจริญได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

3. ความสำคัญด้านสังคมและวัฒนธรรม⁸

- การท่องเที่ยวช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และสร้างความสามัคคีของคนในชาติได้เป็นอย่างดี

⁸ บุญบา ศักดิ์เจริญ. อ้างแล้ว หน้า 19

- การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนต่อการศึกษาด้านวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น
- ก่อให้เกิดความปลอดภัยและมั่นคงในสังคม ทั้งนี้เพราะเมืองท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นเมืองเปิดมีความสะดวกปลอดภัยและเจริญ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและยังเป็นประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วย
- การท่องเที่ยวเป็นการกระจายรายได้และนำการพัฒนาไปสู่ท้องถิ่น เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปการและสาธารณสุข ปรับปรุงภูมิประเทศให้สวยงามเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งคนในท้องถิ่นหรือเจ้าของพื้นที่ก็มักจะได้รับประโยชน์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน
- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามและช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน
- ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอันดีงามของท้องถิ่นและช่วยกระตุ้นให้นำประเพณีและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นออกมาเผยแพร่เพื่อดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในท้องถิ่นนั้น
- การท่องเที่ยวช่วยสร้างความรู้สึภาคภูมิใจและหวงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการแสดงถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ประเทศชาติอีกมากและในอนาคตการท่องเที่ยวก็จะเจริญเติบโตมากขึ้นอีกเนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย จริงอยู่แม้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมแบบไม่มีขีดจำกัด (Limitless Industry) แต่ถ้าใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสูญเสียความสำคัญดังกล่าว และก็จะไม่เกิดการท่องเที่ยวอีกต่อไป

ดังนั้นเราจึงนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่มาใช้อย่างถูกต้องและมีคุณค่า มีการจัดการที่ถูกต้องในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นยังคงความสำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลอดไป

2.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทปัจจัยใหญ่ๆคือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ซึ่งทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในต่างก็มีรายละเอียดเป็นข้อย่อยดังนี้

1. ปัจจัยภายใน

- สิ่งดึงดูดใจ(Attraction) ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีสิ่งดึงดูดใจต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งหมายถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นอาจแยกตามประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวได้ 3 ประเภทคือ
  - สิ่งดึงดูดใจประเภทธรรมชาติ (Natural Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีความสวยงามหรือความน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ หาดทราย-ชายทะเล เกาะแก่ง ภูมิทัศน์ และสภาพภูมิศาสตร์อื่นๆ นอกจากนั้นยังรวมบริเวณที่มนุษย์เราเข้าไปปรับปรุง ตกแต่ง เพิ่มเติมในบางส่วนเสริมให้กับความสวยงามของธรรมชาติเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำ เขื่อน และสถานที่ตากอากาศต่างๆ

- สิ่งดึงดูดใจประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม(Cultural Attractions) โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปราสาทหิน อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน ศาสนสถาน ประเพณี วิถีชีวิตชาวบ้าน หมู่บ้านชาวเขา ชีวติรมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ความ เป็นมิตรของเจ้าบ้าน ก็เป็นหนึ่งในสิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรมด้วย

- สิ่งดึงดูดใจประเภทพิเศษ (Special Type of Attractions) ได้แก่สิ่งดึงดูดใจประเภทความสนุก สนาน และความบันเทิง เช่นสวนสนุกคิสนี้แลนด์ โอเชียนปาร์ค การจับจ่ายสินค้า(shopping) รวมไปถึงการ พนันเสี่ยงโชคด้วย เช่น สถานเสี่ยงโชคที่ลาสเวกัส หรือที่เกาะมาเก๊า เป็นต้น

นอกจากนี้ Edward Inskeepยังให้พิจารณาถึงสิ่งดึงดูดใจด้านอื่นๆเพิ่มเติมอีกด้วย (Other Attraction Considerations) ได้แก่ ศาสนาการจาริกแสวงบุญ(religious) , ชาติพันธุ์ (ethnic)การเยี่ยมชมโบราณวัตถุ , หรือ การค้นหาบรรยากาศเก่าๆที่เคยสร้างความประทับใจ(nostalgic)⁹

● ความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความ ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึง ทุกแหล่งท่องเที่ยว

● โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา การคมนาคม ระบบสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นผู้ลงทุนจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น

● การเข้าถึงได้ หมายถึงการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและมีหลายรูปแบบ คือ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดสามารถเข้าถึงได้ทั้งสามทาง แหล่งท่องเที่ยว นั้นจะได้รับความนิยมและได้รับการพัฒนาสูง

● สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสถานที่หรือบริการที่ส่วนใหญ่เอกชนจะเป็นผู้จัดสร้างและจัดหาไว้ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ในรูปของการประกอบการทางธุรกิจ แต่รัฐก็ต้องให้ความช่วยเหลือในบางส่วนด้วย ได้แก่ พิธีกรเข้าเมืองและการบริการข้อมูลข่าวสาร ที่พัก ร้านอาหาร และการบริการนำเที่ยว เป็นต้น

● การโฆษณาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

● ภาพลักษณ์ของประเทศ เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดนักท่องเที่ยว หากมีภาพลักษณ์ว่าเป็น ดินแดนแห่งเพศพาณิชย์ นักท่องเที่ยวที่สนใจก็จะเป็นกลุ่มชายรักสนุก(sex tour) หรือ ถ้าหากประเทศนั้นมีภาพ ลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กลุ่มนักท่องเที่ยว ก็จะเป็นกลุ่มนักศึกษา และผู้ที่สนใจทางด้าน วัฒนธรรม เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอก

● สถานะเศรษฐกิจและการเมือง มีส่วนสำคัญในการกำหนดกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยว สถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวอ่อนตัวลง โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล เช่น เดียวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองในบางกรณีอาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง เป็นผลให้การเดินทางและ การท่องเที่ยวชะลอตัวลงในระแวกเวลานั้นๆ เช่น เมื่อเกิดสงครามติมอร์ ในประเทศอินโดนีเซีย(ในปี ค.ศ.2000)

⁹ Edward Inskeep. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach. New York : Van Nostrand Reinhold , 1991 p.91

การท่องเที่ยวในเกาะบาหลีก็ได้รับความนิยมลดลงจนแทบจะไม่เหลือนักท่องเที่ยว เป็นต้น การฟื้นตัวของเศรษฐกิจและสภาพมั่นคงทางการเมืองจะเป็นตัวกระตุ้นกระแสการเดินทางให้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น

2.2 วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว

วิถีชีวิตของผู้คนแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกัน เพราะคนแต่ละชนชาติ แต่ละท้องถิ่น ย่อมสร้างวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตและทางปฏิบัติที่เหมาะสมของตนเอง จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมจึงเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุดของประชากรตามชาติพันธุ์ต่างๆ

ตามธรรมชาติของมนุษย์มักจะมีใจและความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่แปลกใหม่จากของตนเอง “ความแตกต่างทางวัฒนธรรม” จึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ทั้งทางด้านการศึกษาและประสบการณ์ชีวิต นอกเหนือไปจากการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว¹⁰

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง นอกเหนือไปจากการเป็นวิถีชีวิตหรือแนวทางการปฏิบัติที่คนในสังคมได้กระทำสืบเนื่องกันมา บางประเทศสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วโลกและนำรายได้เข้าสู่ประเทศได้อย่างมากมาย เช่น ประเทศเยอรมัน มีเทศกาลเบียร์เป็นประจำทุกปี นักท่องเที่ยวจำนวนมากก็มาร่วมงาน จนทำให้คนทั่วไปรู้จักประเทศเยอรมันในฐานะประเทศผู้ผลิตเบียร์ ในประเทศบราซิลก็มีงานฉลองอันเนื่องมาจากศาสนาประจำปีเช่นกัน คืองานเทศกาลคานิวัล ก็มีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมงานมากมายจากทั่วโลกเช่นกัน หรือในประเทศไทยก็มีเทศกาลสงกรานต์ ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวไม่แพ้ชาติอื่นๆ ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดว่า ประเทศหรือท้องถิ่นสามารถนำเอาวัฒนธรรมมาแปลความหมายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ และนับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่ชอบเรียนรู้ ชอบเห็นสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ดังนั้นการเอาทรัพยากรวัฒนธรรมมาแปลความหมายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

นอกเหนือจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจซึ่งสามารถทำรายได้ให้กับพื้นที่ ได้อย่างมากมายทั้งรายได้หลักและรายได้แฝงซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นแล้ว ประการสำคัญที่การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมมีบทบาทอย่างมากก็คือ การเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นนั้นๆ มากขึ้น และในทางกลับกันก็จะทำให้คนในท้องถิ่นมีความภูมิใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของตนเอง และทำการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตามการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาแปลความหมายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไม่ได้มีแต่ผลกระทบด้านบวกเสมอไป ผลเสียหรือด้านผลกระทบด้านลบก็มีโอกาสเกิดขึ้นได้เช่นกัน หากว่าการใช้ทรัพยากรกระทำอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่มีแผนงานที่ดีพอ ถึงแม้ว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมจะไม่สูญสลายไปอย่างรวดเร็วและเห็นผลได้ชัดเจนเท่าทรัพยากรธรรมชาติ แต่การใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างไม่รับผิดชอบและขาดการควบคุมก็จะทำให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปได้เช่นกัน ดังนั้นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว จึงจะต้องดำเนินการอย่างเหมาะสม และคำนึงถึงผลกระทบทางด้านบวก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับพื้นที่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และเป็นการป้องกันหรือลดความเสี่ยงในการสูญเสียทางวัฒนธรรม ก่อนที่จะทำการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว

¹⁰ มรดกโลก. โครงการศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม . กรุงเทพฯ : ม.ป.ท, 2538 หน้า 5

2.3 ผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมข้อ 2.2 ทำให้เราทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ถึงแม้การท่องเที่ยวจะสามารถทำรายได้อย่างมหาศาล แต่การท่องเที่ยวมิได้ส่งผลด้านบวกเสมอไป โดยเฉพาะทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเทศที่ยากจนสามารถนำทุกอย่างออกมาขายได้ ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของผู้คน สินค้าของที่ระลึก รวมไปถึง ผู้หญิงและเด็ก รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์แห่งวิถีชีวิต ซึ่งในปัจจุบันไม่หลงเหลือความเป็นจริง(Authenticity)อีกแล้ว เพียงเพราะต้องการรายได้จากการท่องเที่ยว

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีผู้ให้ความสนใจศึกษาผลกระทบทางด้านลบที่มีต่อวัฒนธรรมมากขึ้น Robert McNulty (1985) กล่าวในส่วนหนึ่งของบทความ Cultural Tourism : New Opportunities of Wedding Conservation Economic Development มีข้อความโดยรวมว่า คนที่อยู่ในประเทศท่องเที่ยว เริ่มสังเกตเห็นผลเสียของการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศของตน ผลเสียเหล่านั้นได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรม หรือการที่ทรัพยากรที่มีค่า สาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆถูกจับจองโดยชาวต่างชาติ คนในท้องถิ่นรู้สึกว่าคุณสมบัติกลับไปในทางที่ผิด และส่วนใหญ่ผู้มันเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่ขาดแผนงานที่ดี คนในท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าการเจริญทางเศรษฐกิจและการจ้างงานก็ไม่คุ้มค่ากับสิ่งที่เสียไป¹¹

ดังนั้นในการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.3 จึงเป็นการรวบรวมผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ทำการรวบรวมเฉพาะผลกระทบทางด้านลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลเสียทางด้านสังคม วัฒนธรรม เพื่อจะได้นำผลเสียที่รวบรวมได้นั้น มาเป็นหัวข้อศึกษาหรือสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการอนุรักษ์ว่าจะต้องทำการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวในหัวข้อใดบ้าง

2.3.1 ผลกระทบทางสังคม-วัฒนธรรมด้านลบ

ถ้าขาดการวางแผนและการควบคุมที่ดี การท่องเที่ยวอาจจะก่อให้เกิดผลเสียขึ้นมากมายตามข้อสรุปดังต่อไปนี้

ปัญหาทางวัฒนธรรม

- ปัญหาค่าครองชีพและแรงงานท้องถิ่น

ในพื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว มักจะประสบกับปัญหาค่าครองชีพสูง ราคาของสินค้าอุปโภคและบริโภค การคมนาคม ค่าบริการต่างๆ จะมีราคาแพงเนื่องจากประชาชนในพื้นที่ต่างคิดว่านักท่องเที่ยวทุกคนมีเงิน แต่เมื่อราคาของสินค้าต่างๆสูงขึ้น ข่อมมีผลกระทบต่อคนในพื้นที่ หรือคนในประเทศเดียวกันซึ่งต่างก็ต้องซื้อสินค้าเหล่านั้นด้วยเช่นกัน และผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือคนในท้องถิ่นที่มีรายได้น้อยนั่นเอง มีนักท่องเที่ยว

รายได้ส่วนใหญ่มักจะตกอยู่ที่เจ้าของโรงแรมและบริษัททัวร์ คนในพื้นที่กลับได้รับประโยชน์น้อยมาก และเมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้น ปัญหาที่ติดตามมาก็คือ การเข้ามาแทรกแซงหรือยึดครองพื้นที่โดยบุคคลภายนอกพื้นที่ และคนในพื้นที่อาจจะไม่มีงบประมาณเพียงพอต่อการต่อสู้ทางเศรษฐกิจ และเป็นสาเหตุให้สูญเสียแรงงานท้องถิ่นไป

- การที่ท้องถิ่นพึ่งพาเศรษฐกิจจากท่องเที่ยวเพียงด้านเดียว

¹¹ Robert McNulty . Conservation and Tourism : Cultural Tourism : New Opportunities of Wedding Conservation Economic Development . London: Hentage trust , 1985 p.34

เช่น การท่องเที่ยวบนเกาะบาห์ลี ในประเทศอินโดนีเซีย ผู้คนบนเกาะพึ่งพาเศรษฐกิจ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักเมื่อได้รับผลกระทบจากจากสงครามติมอร์(ในปี ค.ศ.2000) ไม่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนเนื่องจากกังวลเรื่องความปลอดภัย รายได้คนในพื้นที่กลับลดลงจนถึงขนาดลดราคาธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมาก เพื่อดึงนักท่องเที่ยวให้มาเยือนและจะได้รายได้จากการขายบริการให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวเกิดจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยรายได้จากการประกอบธุรกิจภายในท้องถิ่นเองเป็นหลัก หากแต่หวังพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวมากเกินไปโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่อาจจะเกิดขึ้น

- จำนวนนักท่องเที่ยวกับการสูญเสียความเป็นส่วนตัวของคนในพื้นที่

การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยว ปริมาณนักท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับพื้นที่ท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้คนในพื้นที่ เช่น การเดินเกะกะ ส่งเสียงดังรบกวนผู้อยู่อาศัย การละเมิดความเป็นส่วนตัว จนเกิดลักษณะวัฒนธรรมกรงสัตว์ (Culture Zoo)¹² ดังเช่น การท่องเที่ยวที่ Tsumago เมือง Nagano ในประเทศญี่ปุ่น แม้จะประสบความสำเร็จมากด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว แต่ทางด้านสังคม วัฒนธรรมนั้นกลับได้รับผลกระทบอย่างหนัก เนื่องจากพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ (Carrying Capacity) บรรยากาศที่จอแจ ผู้คนเดินขวักไขว่ ย่อมเป็นผลเสียต่อคนในพื้นที่เอง และเป็นสาเหตุให้คนในท้องถิ่นขาดความรักและความหวงแหนในพื้นที่ ซึ่งคนรุ่นใหม่ที่ Tsumago มีแนวโน้มที่จะย้ายออกเป็นจำนวนมาก

- การสูญเสียคุณค่าความเที่ยงแท้ของศิลปวัฒนธรรม

เกิดจากการที่ต้องรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากแบบ Mass Tourism และความเห็นแก่ได้ของผู้ผลิตและผู้จำหน่าย มาตรฐานของงานศิลปหัตถกรรม ของที่ระลึก หรือแม้แต่การจัดการแสดง จึงมีมาตรฐานที่ลดลงเพื่อให้ได้กำไรมาก มีการลอกเลียนแบบงานศิลปหัตถกรรม ของที่ระลึก โดยไม่คำนึงถึงความประณีตหรือคุณภาพสินค้า ทำให้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมลดลงจนหมดความนิยมไปในที่สุด

- ปัญหาค่านิยมกับการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่น

เป็นการรับวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวและพยายามเปลี่ยนแปลง หรือลอกเลียนแบบนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะในด้าน ภาษา การแต่งกาย ศาสนา หรือรูปแบบพฤติกรรม เกิดการบริโภคนิยมที่หรรษา ฟุ่มเฟือยตามอย่างนักท่องเที่ยว

- สร้างทัศนคติการรับใช้เชิงทาส ในระดับลูกจ้างของธุรกิจการท่องเที่ยว โดยปราศจากความเคารพในวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของท้องถิ่นอย่างรวดเร็ววัฒนธรรมชุมชนถูกรุกราน¹³

- ความขัดแย้งระหว่างคนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว

การแสดงพฤติกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมไทย เช่น การเปลือยกายอาบแดด การแต่งกายไม่สุภาพเข้าสถานที่สำคัญทางศาสนา หรือปูชนียสถาน การกอดจูบกันในที่สาธารณะ การกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านี้มักก่อให้เกิดความขัดแย้งของคนในท้องถิ่น จนบางครั้งอาจเกิดการต่อต้านไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยวอีกต่อไป

¹² ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. การอนุรักษ์อาคารเก่าในประเทศญี่ปุ่น : กลไกแห่งความสำเร็จ. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538 หน้า 50

¹³ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. วิถีไทย:การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , 2540หน้า7

ปัญหาทางสังคม

เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม จึงเกิดปัญหาทางสังคมขึ้น ได้แก่ ปัญหาหายสาบสูญ, สิ่งมีนเมา และโสเภณี ซึ่งมีปัญหาทางสังคมที่ตามมาอีกมากมาย ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการล่อลวงผู้หญิงมาค้าประเวณี การขายลูกเพื่อมาค้าประเวณี เช่น งาน Full moon Party ที่เกาะสมุย หรือที่เมืองพัทยาที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากกลุ่ม Sex tour

ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาทางสังคม ซึ่งมักเกิดขึ้นในสังคมที่เติบโตอย่างไม่ค่อยเป็นระเบียบ เมื่อพิจารณาในแง่ของการท่องเที่ยวพบว่า มีปัญหาที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวถูกล่อลวง การข่มขืนนักท่องเที่ยว การจับปล้นนักท่องเที่ยว การขโมยทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีแก่ชาวต่างชาติ ในอีกแง่หนึ่งตามความคิดของ Mathieson and Wall(1982) ว่าการท่องเที่ยวนั้นก็มีส่วนช่วยในเกิดอาชญากรรมได้เช่นกัน กรณีที่มีนักท่องเที่ยวมากและในช่วงเวลาที่มีการเปิดเสรีของนักท่องเที่ยวจำนวนมากจนเกินไป เป็นการง่ายที่จะก่อให้เกิดอาชญากรรมกับนักท่องเที่ยวเอง¹⁴

Robert McNulty (1985) ได้กล่าวถึงบทสรุปหนึ่งที่เขาได้จากการเขียนบทความ Cultural Tourism : New Opportunities of Wedding Conservation Economic Development ว่าผลเสียที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวขึ้นเป็นเรื่องจริงที่ปรากฏอยู่ แต่สามารถควบคุมได้ การวางแผนที่ดีและงบประมาณที่เพียงพอมีส่วนช่วยให้มีสาธารณูปโภคเพื่อจัดการ รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากและการทะลักเข้ามาของแรงงานนอกท้องถิ่น

การใช้-สร้างแหล่งท่องเที่ยวมากเกินไป หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยขัดแย้งกับศักยภาพของพื้นที่ คือ การสูญเสียในระยะยาวของสถานที่นั้นๆ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และรวมไปถึงคุณภาพชีวิตด้วย

2.4 ผลกระทบทางกายภาพที่เกิดจากการท่องเที่ยว

นอกจากการท่องเที่ยวจะมีผลกระทบต่อ สังคม-วัฒนธรรมดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น กายภาพก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อท่องเที่ยวเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกายภาพหรือทรัพยากรที่มีอยู่เดิมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือจะเป็นการสร้างกายภาพขึ้นใหม่เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวและกายภาพนั้นส่งผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งในระดับที่กินพื้นที่กว้างเช่น เมืองหรือย่าน จนถึงกายภาพระดับแคบ เช่นตัวอาคาร

2.4.1 ผลกระทบทางกายภาพที่เกิดจากการท่องเที่ยวในระดับเมืองและระดับอาคารสถาปัตยกรรม

● กายภาพระดับเมือง

กายภาพของเมืองจะเป็นไปตามภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City) ซึ่งจะทำให้เมืองแต่ละเมืองเกิดความแตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ หรือมีลักษณะเฉพาะของเมืองนั้นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ผู้คนทั่วไปเกิดความสนใจที่อยากจะไปพบเห็นด้วยตนเอง เมื่อมีผู้สนใจมากขึ้นเมืองหรือย่านดังกล่าวจึงถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น เมืองบูคาเพลส ในประเทศฮังการี ที่เป็นการท่องเที่ยวแบบเปรียบเทียบระหว่างกายภาพสองแบบคือเมืองเก่า(บูคา) และเมืองใหม่(เพลส) , เมืองยานากะ ในประเทศญี่ปุ่นที่มีกายภาพแบบเมืองเก่า, หรือย่านเมืองเก่าภูเก็ต ในประเทศไทยที่มีกายภาพแบบย่านการค้าเก่า รวมถึงย่านสามแพร่งในเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น เมืองดังกล่าวล้วนแล้วแต่นำกายภาพของเมืองหรือทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว เข้ามาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็น

¹⁴ อ้างใน Edward Inskeep. อ้างแล้ว หน้า 374

การท่องเที่ยวที่อาศัยกายภาพของเมืองเป็นสิ่งดึงดูดใจ จนประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์

เนื่องจากเมืองที่ยกตัวอย่างมานั้นเป็นเมืองที่ประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น สิ่งสำคัญที่ทำให้เมืองดังกล่าวประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว น่าจะเป็นการเคารพประวัติศาสตร์ของเมือง นำเอาประวัติศาสตร์ความสำคัญของเมืองมาแปลความหมาย(Interpretation) ให้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อนุญาตให้มีการเปลี่ยนแปลงการกายภาพน้อยที่สุดเพื่อป้องกันการสูญเสียรูปแบบเมือง และเป็นหนทางหนึ่งเพื่อป้องกันการสูญเสียความเป็นของแท้ดั้งเดิม(Authenticity) ส่วนในกรณีในเมืองหรือย่านนั้นๆ ไม่ใช่บริเวณที่เคยมีประวัติศาสตร์ความสำคัญ ก็สามารพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เช่นกัน โดยจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ผสมผสานกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ เช่น โอเชียนปาร์ค ในเกาะฮ่องกง ที่สามารถนำเอาความเหมาะสมของที่ตั้งริมทะเลและทรัพยากรทางทะเลมาเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จได้ เป็นต้น

- **กายภาพระดับอาคาร-สถาปัตยกรรม**

การท่องเที่ยวและสถาปัตยกรรมนั้นมีความสัมพันธ์และเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรืออาคารที่สวยงามหาดูได้ยาก ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจและทำให้เกิดการท่องเที่ยว เช่นทัชมาฮาล ในประเทศอินเดีย โบสถ์นอห์เตอร์ดาม ประเทศฝรั่งเศส หรือ พระราชวังวิมานเมฆ ในประเทศไทย รวมถึงสิ่งก่อสร้างประเภทกลุ่มอาคารพื้นถิ่นเช่น หมู่บ้าน Ouchi-Juku ในประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น สถานที่ดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจมาจากตัวสถาปัตยกรรมทั้งสิ้น และทำรายได้ให้กับเจ้าของพื้นที่ได้อย่างมากมายในแต่ละปี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่การท่องเที่ยวได้โดยตรง

ในทางกลับกัน การท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดอาคาร เช่นกันเนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวบางประเภทนั้นอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองและขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ภูเขา ทะเล เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการสร้างอาคารเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น ที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร สาธารณูปโภคต่างๆ หรือแม้แต่แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใจกลางเมือง(Urban Tourism) บางแห่งก็อาจจำเป็นต้องมีสิ่งก่อสร้างใหม่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น ศูนย์ประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยว (Tourist Information) ร้านอาหาร หรือแม้แต่ห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวและสถาปัตยกรรมนั้นมีความสัมพันธ์กัน แต่การที่จะมีสิ่งก่อสร้างใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น จะต้องดำเนินการโดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อทางสภาวะแวดล้อมให้น้อยที่สุด กลมกลืนกับสภาวะแวดล้อมรวมถึงตัวอาคารข้างเคียงที่มีอยู่เดิมให้มากที่สุด และไม่สร้างสิ่งก่อสร้างใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยว โดยไม่จำเป็นเนื่องจากสิ่งก่อสร้างใหม่นั้นอาจจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวสูญเสียคุณค่าเดิมไป แต่ถ้าหากจำเป็นจะต้องมีสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวให้ดำเนินการตามหลักของ Edward Inskeep. ที่กล่าวถึงข้อกำหนดในการสร้างสถาปัตยกรรมใหม่ในแหล่งท่องเที่ยวไว้ 4 ประการ ดังนี้¹⁵

- สถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้นให้จะต้องคำนึงถึงรูปแบบท้องถิ่น

¹⁵ Edward Inskeep. อ้างแล้ว หน้า 320

- รูปทรงหลังคาหรือสิ่งปกคลุม ควรจะมีรูปทรง-ลักษณะคล้ายคลึง และมีความสูงที่ใกล้เคียง(Roof Lines) กับอาคารโดยรอบ
- ควรใช้วัสดุท้องถิ่น นอกจากเพื่อความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรมแล้ว ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่นในขณะเดียวกัน
- สิ่งก่อสร้างใหม่จะต้องมีความสัมพันธ์กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศ ทั้งทางด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอย

ในขณะเดียวกันสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์นั้น ก็จะต้องมีการดูแล ซ่อมแซมบูรณะ หรือมีมาตรการทางการอนุรักษ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้อาคารดังกล่าวยังคงคุณค่า เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเรียนรู้ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่อไป

2.4.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อลักษณะหรือระดับในการอนุรักษ์

ในการกำหนดลักษณะของการอนุรักษ์ หรือระดับในการอนุรักษ์ (Level of Intervention) และการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้กับทรัพยากรนั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึง คุณค่าของทรัพยากร, สักยภาพของทรัพยากร, ความเป็นของแท้ดั้งเดิม, ความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ และความเหมาะสมทางสภาพแวดล้อมแล้ว รูปแบบของการท่องเที่ยวก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการกำหนดระดับของการอนุรักษ์เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ในระดับเมือง หรือในระดับอาคาร

ICCROM ได้กำหนดระดับของการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้¹⁶

- การป้องกัน (Protection)
- การบำรุงรักษา(Preservation)
- วิทยาศาสตร์การอนุรักษ์(Conservation)
- การเสริมความมั่นคงแข็งแรงทางวิศวกรรม(Consolidation)
- การบูรณะปฏิสังขรณ์(Restoration)
- การสร้างรูปแบบใหม่ขึ้นมา(Reconstruction)
- การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการใช้สอย(Renovation)
- การย้ายที่ตั้งเก่า ไปสู่ที่ตั้งใหม่ที่เหมาะสม(Relocation)
- การซ่อมแซมแบบจัดชิ้นส่วนเก่าใส่ตามรูปแบบเดิม(Anastylosis)

จากการศึกษาระดับการอนุรักษ์ดังกล่าวผนวกกับการศึกษาจากกรณีศึกษาจึงได้ผลสรุปของระดับในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวดังนี้

ในกรณีที่ทรัพยากร เป็นลักษณะซากโบราณสถาน(Dead Monument) การอนุรักษ์ควรจะเป็นการบูรณะแบบซ่อมแซมแบบจัดชิ้นส่วนเก่าใส่ตามรูปแบบเดิม(Anastylosis) และการบูรณะปฏิสังขรณ์(Restoration) ให้คงรูปแบบเดิมไว้ให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เห็นถึงความขลัง(Patina of Age) ของวัสดุ-ตัวอาคาร ไม่ควรต่อเติมหรือเสริมลักษณะทางกายภาพจนเกินความเป็นจริง และในกรณีที่ซากโบราณสถานนั้นเกิดการรวมตัวกันเป็น

¹⁶ กรมศิลปากร . แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรมของโลก. กรุงเทพฯ : บริษัท ประชาชน จำกัด, 2538 หน้า63

กลุ่มและกินพื้นที่กว้าง รูปแบบการอนุรักษ์นั้นก็ควรที่จะอนุรักษ์ทั้งบริเวณ รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง ในลักษณะเมืองประวัติศาสตร์(Historic City) เช่น เมืองเก่าอยุธยา , เมืองพิมาย , สุโขทัย เป็นต้น

ในกรณีที่ทรัพยากร เป็นอาคารเก่า หรือเป็น Living Monument ที่ตัวทรัพยากรยังมีคุณค่าอยู่ อาจจะมีการปรับปรุงอาคาร(Renovation) และมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มประโยชน์ใช้สอยใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้ เช่น การปรับปรุงพระราชวังแวร์ซายน์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพิพิธภัณฑ์ การปรับปรุงพระตำหนักคาราภิรมย์เป็นพิพิธภัณฑ์ การซ่อมแซมตำหนักเจ้าเพชรรัตน์(ผู้สำเร็จราชการแทน)ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ และก่อสร้างบริเวณใกล้เคียงให้เป็นที่พักนักท่องเที่ยว(Resort) ในหลวงพระบาง ประเทศลาว และการเปลี่ยนแปลงสถานกงสุลโมนาโกให้เป็นร้านอาหาร(ภัตตาคาร ไซน่า เฮาส์) รวมถึงการย้ายที่ตั้งอาคารเก่า (Relocation) ใน Meiji Mura : Aichi เมือง Inuyama ประเทศญี่ปุ่น เป็นการอนุรักษ์อาคารเก่าโดยการลำเลียงอาคารเก่าที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาตั้งไว้รวมกันในที่ตั้งที่เหมาะสม¹⁷

การอนุรักษ์ในระดับอาคารนั้น ควรทำการเปลี่ยนแปลงเฉพาะภายในอาคารให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยใหม่ ไม่ว่าจะปรับเปลี่ยนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวประเภท พิพิธภัณฑ์ ร้านอาหาร หรือที่พักนักท่องเที่ยว แต่สำหรับรูปแบบภายนอกควรพิจารณารูปแบบดั้งเดิม และความสอดคล้องกันของตัวอาคารภายนอกกับอาคารใกล้เคียงในย่านนั้นด้วย เพื่อเป็นการเก็บรักษารูปแบบเก่าในอดีตให้คงเอกลักษณ์ไว้ต่อไป¹⁸

ส่วนในการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวในกรณีที่ดินพื้นที่กว้างในระดับย่าน หรือชุมชนเมือง เช่น เมืองหลวงพระบาง, ย่านสามแพร่งในเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของระดับในการอนุรักษ์ที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น ยังจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สังคม-วัฒนธรรม และการปลูกจิตสำนึกไปพร้อมๆกัน ไม่สามารถแยกเรื่องใดเรื่องหนึ่งออกจากกันได้ เนื่องจากการอนุรักษ์ในระดับเมืองที่มีพื้นที่ และผู้คนเกี่ยวข้องมากขึ้น จึงจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทั้งตัวทรัพยากรเอง สังคม-วัฒนธรรม รวมถึงวิถีชุมชน การอนุรักษ์จึงจะประสบผลสำเร็จได้

อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว นั้น ควรจะกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพที่เป็นอยู่ของทรัพยากรนั้นๆ ไม่ควรคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือรับใช้การท่องเที่ยวมากเกินไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวในทางลบที่จะทำให้เกิดการสูญเสียคุณค่าที่แท้จริงทางกายภาพของเมือง-ย่าน-อาคารนั้นๆ และในการอนุรักษ์นั้นควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ซึ่งถือเป็นกายภาพในระดับย่อยด้วย ไม่ว่าจะเป็น ป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ ทางเดินเท้า ต้นไม้ ฯลฯ เนื่องจากการมีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่งดงามและเหมาะสมกับพื้นที่นั้น สามารถช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการท่องเที่ยวได้ด้วยเช่นกัน

2.5 การอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

การทำลายความหวงแหนวัฒนธรรมโดยความก้าวหน้าเป็นความจริงที่เกิดขึ้น การสงวนวัฒนธรรมเป็นงานสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาและความเจริญทางเทคโนโลยี การเปิดวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการ

¹⁷ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. อ้างแล้ว หน้า 51

¹⁸ นางน้อย ศักดิ์ศรี ม.ร.ว.(และคนอื่นๆ). รายงานการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบเมืองด้านกายภาพในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ ตำแหน่งที่ตั้งและความสัมพันธ์ต่อเนื่องของ วัด-วัง-สถาบันราชการ-บ้าน-ตลาด-คลอง-สะพาน-ถนน . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532 หน้า 5-45

ท่องเที่ยว ก็เท่ากับเป็นการเริ่มกระบวนการละลาย/แตกสลาย¹⁹ แต่ด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีแบบแผน คุณค่าของวัฒนธรรมเหล่านั้นจะถูกสงวน และทำให้เหนียวแน่นกว่าเดิม

องค์ประกอบพื้นฐานของ Culture Tourism โดยหลักๆ ประกอบด้วย สิ่งสำคัญ 3 ประการ

- ด้วัฒนธรรม(The culture)
- สิ่งที่สืบทอดกันมา (The heritage)
- ทรัพยากรธรรมชาติของสถานที่นั้นๆ (The natural of the host country)

การทำลายสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการทำลายเศรษฐกิจเท่านั้น ยังเป็นการทำลาย วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เอกลักษณ์ และความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรีของประเทศและคนในประเทศ²⁰

ภราเดช พັນวิเชียรกล่าวว่า การอนุรักษ์คุณภาพของสภาพแวดล้อมเป็นพื้นฐานสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต เพราะถ้าปราศจากซึ่งมนต์เสน่ห์แห่งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอันล้ำค่าแล้ว การท่องเที่ยวก็ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้²¹

วรรณ วลัยวัฒน์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สภาพแวดล้อม” ไว้ดังนี้²²

สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆตัวของเราทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

- สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ทัศนียภาพ อากาศ บ้านเรือน และสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ
- สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ รูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือและถ่ายทอดสืบทอดกันมา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา ฯลฯ

ดังนั้นในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวจึงสามารถทำการอนุรักษ์ได้หลายด้าน ไม่ว่าจะอนุรักษ์เฉพาะด้านกายภาพหรืออนุรักษ์ด้านสังคมวัฒนธรรม หรือจะทำพร้อมกันทุกด้านก็ได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการศึกษา ความเร่งด่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นที่ และข้อจำกัดทางด้านเวลาในการศึกษา

2.5.1 ความหมายของการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวเป็นคำที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ดังต่อไปนี้

- การอนุรักษ์
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน
- การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การอนุรักษ์

วรรณ วลัยวัฒน์ ได้กำหนดแนวคิดหลักในการอนุรักษ์ 3 ประการ คือ²³

- การรู้จักใช้อย่างฉลาด

¹⁹ Robert McNulty. อ้างแล้ว หน้า 37

²⁰ Robert McNulty. อ้างแล้ว หน้า 35

²¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อ้างแล้ว หน้า 1

²² วรรณ วลัยวัฒน์. อ้างแล้ว หน้า 144

²³ วรรณ วลัยวัฒน์. อ้างแล้ว หน้า 64

- **ใช้อย่างมีเหตุผล**
- **ใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด**

การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติมีผลต่อมนุษย์มาก นอกจากเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้ว การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติดังมีผลทางจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จะต้องไม่ลดลง และทรัพยากรที่เกิดทดแทนได้จะต้องเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน คุณภาพของสภาพแวดล้อมจะต้องดีขึ้น โดยลำดับ แนวคิดนี้คือหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากแนวคิดในการอนุรักษ์ หรือ Conservation โดยที่การอนุรักษ์หมายถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์ สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนาน²⁴

เราอาจกล่าวได้ว่าเมื่อนำแนวคิดในการอนุรักษ์ได้ผนวกเข้ากับการจัดทำแผนพัฒนา ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้กลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาทุกสาขา รวมถึงการท่องเที่ยวด้วย

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ให้ความหมายในหนังสือ *วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม* ไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดใหม่ที่พยายามออกจากกระแสการท่องเที่ยวที่เป็น Mass Tourism ที่คนจำนวนมากนั่งรถโค้ชคันใหญ่ ประมาณ 100-120 คน ไปลงที่ไหนสักแห่ง แล้วสร้างความปั่นป่วน โกลาหลให้กับสถานที่นั้น ด้วยการถ่ายรูปซื้อของที่ระลึกทั้งเงินและคนมหาศาลในแต่ละวัน ได้สร้างผลกระทบมากมายให้กับชุมชน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คน²⁵

ดังนั้นคนในหลายประเทศจึงพยายามหาทางออก และแสวงหาวิธีการในการท่องเที่ยวแบบใหม่ขึ้นมา เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ไม่มีการซื้อขายวัฒนธรรม และชีวิตของผู้คน ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ หลังจากการท่องเที่ยวทั่วไปมีปัญหา หรืออีกนัยหนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นความพยายามแสวงหาทางออกและสร้างความชอบธรรมให้กับการท่องเที่ยวที่กำลังสร้างปัญหา

จากแนวคิดและทฤษฎีของผู้เชี่ยวชาญที่ขมวดคอบนนี้ สามารถสังเกตเห็นถึงความสอดคล้องและความเกี่ยวเนื่องกันของทฤษฎีและแนวคิดทั้ง 3 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า “การอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว” เป็นการรวบรวมเอาลักษณะเด่นที่สอดคล้องกันของทั้ง 3 แนวคิด เพื่อจะให้ความสำคัญของสังคม วัฒนธรรมยังคงอยู่ ไม่เสื่อมสลายต่อผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว หรืออาจจะกล่าวได้ว่าทำการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนด้วยวิธีการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งน่าจะเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

²⁴ วราพร ศรีสุพรรณ. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ในเอกสารวิชาการการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล : 2534 หน้า 52

²⁵ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. อ้างแล้ว หน้า 8 .

2.5.2 วิธีการหรือแนวคิดในการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้สามารถทราบถึง ความสำคัญและความหมายของการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวได้ ซึ่งนำไปสู่คำถามต่อมาก็คือ จะทำอย่างไรให้ชุมชนหรือพื้นที่ที่ศึกษายังคงคุณค่าความสำคัญทางสังคม วัฒนธรรม อยู่ต่อไป โดยไม่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว และยังสามารถรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ด้วยในเวลาเดียวกัน

Tourism and Heritage Conservation Conference(1979) ก็ได้ตั้งคำถามของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในลักษณะเดียวกันว่า “ ปัญหาคือจะทำอย่างไรให้ห่านตัวที่ออกไปเป็นทอง มีชีวิตอยู่และสุขภาพแข็งแรง”²⁶

การทบทวนวรรณกรรมในข้อ 2.4.2 นี้จึงได้ทำการรวบรวมแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว จากผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์และปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

Professor Walter Jamieson กล่าวไว้ในเอกสารการจัดการเมืองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา คลองขวางและพิมาย ประเทศไทย ว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ใช้วิธีผสมผสานให้การพัฒนาที่มีความยั่งยืนและมีชีวิตชีวา จากประสบการณ์ที่ผ่านมาบ่งชี้ว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจะต้อง:²⁷

- พัฒนาโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและโครงสร้างการจัดการที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
- จัดทำกิจกรรมการวางแผนและการออกแบบ
- มีส่วนร่วมในการบริหาร และการจัดการ
- ดำเนินการพัฒนาสินค้าเป็นเรื่องสำคัญ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวม
- จัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคม

สรุปจากการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ของ วรรณมา วงษ์วณิช(2539) ได้ดังนี้

- ต้องมีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่
- ไม่สร้างสิ่งก่อสร้างใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยวโดยไม่จำเป็น
- นักท่องเที่ยวจะต้องให้ความร่วมมือโดยการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ
- ให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ หรือแม้แต่คนในพื้นที่เอง

สรุปจากหนังสือ วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ(2540) ได้ดังนี้

- ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว(Tourism) เป็นการเดินทาง(Travel)
- ต้องเปลี่ยนจาก Mass Tourism เป็น Culture Tourism
- ต้องให้การศึกษาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่
- ต้องเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม สักคีศรี และและผู้คนของเราเองด้วย เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็จะไม่เคารพเช่นกัน

²⁶ Robert McNulty. อ้างแล้ว หน้า 37

²⁷ Walter Jamieson. Sustainable Urban Tourism Destination Management: Cases of Klong Khwang and Phimai , Thailand 1999 p.4

สุรเชษฐ์ เขษรมาศ(2538) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมึปรัชญาอยู่ 4 ประการ²⁸(อ้างใน คอกอ้อ ปาณะคิช ,2541)

- Ecologically Sensitive หมายถึง จิตสำนึกหรือความรับผิดชอบที่มีต่อสภาพแวดล้อม ผู้ที่รับผิดชอบได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในส่วนต่างๆเพราะฉะนั้นการจัดการ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” จึงต้องนำส่วนประกอบ (Component) ในเรื่องความรับผิดชอบหรือ จิตสำนึกเข้ามาผูกยึดติด กับแนวทาง หรือวิธีการจัดการที่จะจัดทำขึ้น
- Low Impact หมายถึงเกิดผลกระทบน้อยหรือต่ำ ตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้การบริการและการจัดการ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้หมายความว่าไม่ควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดใหญ่ ถาวร หรือมีปริมาณค่อนข้างมาก แต่เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกเล็ก มีความสะดวกสบายพอสมควร สอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
- Educational หมายถึงจะต้องมีข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดการศึกษา ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่นการมีศูนย์การท่องเที่ยว ควรมีทางเดินเท้าที่เปิดโอกาสให้คนได้ออกไปสัมผัส เรียนรู้ มีเอกสารพกติดตัวเป็นคู่มือในการเดินทางศึกษาหาความรู้ และความเข้าใจ รวมถึงการมีมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ ให้ความรู้และคำแนะนำที่ถูกต้อง
- Local Benefit หมายถึงการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น คือเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ให้การบริการการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระบบที่พัก อาหารสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จนกระทั่งการเป็นมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น ผู้นำทาง หรือผู้ให้บริการระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ นอกจากนั้นคนในท้องถิ่นจะต้องได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว

สรุปจาก 8th Draft, for Adoption by ICOMOS at the 12th General Assembly, Mexico, October 1999
INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER. Managing Tourism Places of Heritage Significance ,ICOMOS International Committee on Culture Tourism. ได้ดังนี้

INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER. มีหลักสำคัญประกอบอยู่ 6 ประการ ได้แก่

- หลักที่ 1. เนื่องจากการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนสิ่งเชื่อมโยงในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการจัดการที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งกับคนในท้องถิ่นและผู้มาเยือน เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงมรดกและวัฒนธรรมของพื้นที่(ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ)

การตีความหมาย และการนำเสนอลักษณะสำคัญของทรัพยากรหรือสถานที่, ขนบธรรมเนียมและประเพณีในอดีต รวมถึงความหลากหลายในปัจจุบันของตัวพื้นที่และคนในพื้นที่ ควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มาเยือนทราบถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากพื้นที่อื่นๆเสมอ

²⁸ คอกอ้อ ปาณะคิช . การศึกษาลักษณะ ภายนอก เศรษฐกิจ สังคม ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของเกาะภูเก็ตเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2541 หน้า 2-26

- **หลักที่ 2.** ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่มรดกและการท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) จึงอาจเกิดความขัดแย้งในแนวทางอนุรักษ์และจัดการ ดังนั้นการอนุรักษ์มรดกควรจะถูกจัดการในลักษณะที่ยั่งยืนโดยชนรุ่นปัจจุบัน สำหรับปัจจุบันและอนาคต

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ควรคำนึงถึงมุมมองด้านความงาม, สังคม วัฒนธรรม, ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม, ลักษณะความหลากหลายทางชีวภาพ, บริบทของสถานที่มรดก นั้นๆและน่าจะดีกว่าหากใช้วัสดุท้องถิ่นและคำนึงถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

ก่อนที่จะทำการประชาสัมพันธ์หรือพัฒนาสถานที่มรดกเพื่อการท่องเที่ยว แผนพัฒนาควรจะได้รับ การประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของทรัพยากร และนโยบายควรจะมีข้อกำหนดที่เหมาะสมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยเฉพาะในเรื่องการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้มาเยือนที่มักจะมีผลกระทบกับลักษณะทางกายภาพ

- **หลักที่ 3.** การอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวสำหรับสถานที่มรดกนั้นควรจะแน่ใจว่าผู้มาเยือนจะได้รับประสบการณ์อย่างคุ้มค่า, พอใจและสนุกสนาน ผู้มาเยือนสามารถมีประสบการณ์กับสถานที่มรดกด้วยตนเอง ถ้าผู้มาเยือนมีความนิยมในการเข้าถึงพื้นที่ด้วยตนเองมากขึ้น เส้นทางเดินเท้าเฉพาะอาจจำเป็นเพื่อช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับความสมบูรณ์โดยรวม(Integrity)และกายภาพของสถานที่ รวมถึงลักษณะทางธรรมชาติและวัฒนธรรมด้วย

การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เพื่อความสะดวก-สบายและปลอดภัยต่อผู้มาเยือน ส่งเสริมความเพลิดเพลินในการมาเยือน แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบ และไม่ขัดกับลักษณะความสำคัญของพื้นที่

- **หลักที่ 4.** ชุมชนเจ้าบ้านและคนในท้องถิ่น ควรจะมีส่วนร่วมสำหรับการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว ทั้งในการวางแผน การจัดการ/บริหาร และการแปลความหมาย(Interpretation)ความสำคัญของพื้นที่

- **หลักที่ 5.** กิจกรรมอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควรให้ประโยชน์กับคนในท้องถิ่น ทั้งในด้านผลกำไร และการให้ความรู้-การศึกษา

- **หลักที่ 6.** รายการประชาสัมพันธ์-เผยแพร่(Promotion)การท่องเที่ยว ควรมีการป้องกันและส่งเสริมลักษณะความสำคัญและคุณค่าที่แท้จริงของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

ลักษณะเด่นของมรดก-สถานที่นั้นๆ ควรได้รับการจัดการและเผยแพร่ในลักษณะที่รักษาความแท้จริง (Authenticity)ของสถานที่ให้คงอยู่ และส่งเสริมประสบการณ์ของผู้มาเยือนโดยการรักษาระดับของจำนวนนักท่องเที่ยวในการมาเยือน และหลีกเลี่ยงจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไปในเวลาเดียวกัน

การเผยแพร่-ประชาสัมพันธ์ ควรกระจายผลให้กว้างขึ้น และควรลดแรงกดดันในสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาก โดยสนับสนุนเสนอแนะให้ผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์กว้างขึ้น โดยแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

การเผยแพร่-ประชาสัมพันธ์ และการขายสินค้าจากงานฝีมือท้องถิ่น และสินค้าอื่นๆ ควรมีผลตอบแทนทั้งในแง่สังคมและเศรษฐกิจให้กับคนในพื้นที่อย่างเหมาะสม และในขณะที่เดียวกันก็จะต้องแน่ใจว่าความสมบูรณ์โดยรวม(Integrity)ของวัฒนธรรมยังคงอยู่ไม่ได้ลดลง

2.6 หน่วยงานที่มีบทบาทต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของย่านบางรัก

บทบาทที่มีต่อการท่องเที่ยว	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ให้เหมาะสมกับการอนุรักษ์และพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - สำนักงานเขตบางรัก - หน่วยงานกรุงเทพมหานคร
สนับสนุนให้ท้องถิ่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตน โดยมีการคำนึงถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การบำรุงรักษาสภาพทรัพยากรและการคืนทุน	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร - สำนักงานเขตบางรัก
ส่งเสริมการพัฒนาคูคลองในท้องถิ่น ให้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิสถาปัตยกรรม การวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความกลมกลืนกับภูมิทัศน์และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน อาคารประวัติศาสตร์ และพื้นที่ประวัติศาสตร์	- กรมศิลปากร
ฟื้นฟูและอนุรักษ์ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อช่วยพิทักษ์มรดกไทยประเภทย่านประวัติศาสตร์ อาคารประวัติศาสตร์และอาคารที่มีคุณค่า รวมถึงการออกแบบสิ่งก่อสร้างใหม่ที่จะเกิดขึ้นในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวย่านประวัติศาสตร์	- กรมศิลปากร - ผังเมืองกรุงเทพมหานคร กองปรับปรุงฟื้นฟูเมือง
มอบรางวัลอาคารอนุรักษ์ตัวอย่างเพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับเจ้าของอาคารสถานที่ได้มีส่วนช่วยเหลืออาคารเก่าที่มีคุณค่าได้รับการดูแลรักษาให้คงคุณค่าสืบต่อไป	- สมาคมสถาปนิกสยาม
ลดการประชาสัมพันธ์เมื่อแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่เข้าข่ายวิกฤต	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สนับสนุนและเผยแพร่ กิจกรรม-สถานที่ท่องเที่ยวรวมทั้ง นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าในกรุงเทพมหานคร ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ	- ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร
ส่งเสริม-เผยแพร่ และดูแลสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน	- กรมศาสนา - ศูนย์การท่องเที่ยวคาทอลิก
ความสะดวกด้านการคมนาคม ทั้งทางบก และทางน้ำ	- กระทรวงคมนาคม - กรมทางหลวง - กรมเจ้าท่า
ป้องกันอาชญากรรมและดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	- ตำรวจท่องเที่ยว - สถานีตำรวจเขตบางรัก - สถานีดับเพลิงบางรัก

ตาราง 2.1 บทบาทและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม